

DETE PA SE JASLIM ČUDI.

S toliko močjo
niti beli dan
v zalo gorsko vas
ni zaverovan,
kakor detece
v svoje jaslice.

Ves je hlevac živ,
živo vse na njem:

Živi angelci,
živ je Betlehem,
in pastirci vsi,
v mah zatakneni,
molijo zares
vsi zamaknjeni.

Vse je, kakor bi
k nam se radovat
sveta noč prišla
šele prvokrat! . . .

ROMAN ROMANOV:

MOČ.

NOVELA.

I.

Franc Selec je napravil zadnji izpit in se je razveselil svojih ciljev: stali so pred njim gotovi in svetli. Lahkota se je razlila po njegovi duši; zdelo se mu je, da so srcu zrastle peroti; zamahnil je z rokami, in zasmejale so se vesele oči:

„Pojdem, hej, čez dol in breg in dopolnim svojo srečo!“

Lahko ga je navdalo veselje in zadovoljnost; zakaj solnce bodočega življenja je sijalo nanj v vsi svoji polni krasoti. To so bile nade, to so bile misli o lepih dnevih, ki so se mu približali. Lahko je pozabiti v takih časih vseh grenkih dni, in tudi Selec jih je pozabil: daleč za njim so, bili in ni se jih maral spominjati . . . Bilo je stradanje slovenskega dijaka v velikomestnem življenju, bil je krepek boj za obstanek. Njegov oče je bil kmet blizu slovenskega trga in v zadnjih letih ga ni več podpiral. Tako je bil navezan čisto sam nase in mnogokdaj je skrčil pesti in se zgražal nad težkimi časi, ki so obdajali njegovo mladost. Včasih je

bil obupan in je drvil po ulicah s stisnjenimi ustnicami in steklenimi pogledi. A naposled je minilo vse. Zato je bila njegova radost tako velika, da je napolnila vso njegovo notranjost. Hodil je po svoji tesni sobi z veselimi koraki; včasih je obstal in poltiho zapel kratkočasno pesem.

Potem se je odpravil vun. Šel je v mestno alejo, ki je bila lepa in velika. Dežela je na ravnini in proti koncu se je dvigala v prijazen holm. Tedaj so bili v deželi jesenski dnevi. To je bil čas, ko se rdeči listje po drevju in prične polagoma odpadati. Nebo je navadno zavito v megle in velik mir vlada po široki naravi. Ali tuintam se pretrgajo oblaki, pokaže se bledomodro nebo, in solnčni žarki se razlijejo po brdih in po tratah. Tako je bilo tudi ta dan.

Selec je šel po aleji. Skozi ogoljeno vejevje je sijalo solnce. Tukaj ali tam je zašumelo listje pod nogami, in izprehajalci so odhajali v veselem razgovoru.

On je mislil na svoj stan. Zaželel je bil advokature tam v daljnem domačem kraju in je prosil za mesto koncipienta. Pričakoval je odgovora vsak dan in pripravljal se je na odpotovanje.

Mimo njega so šli raznovrstni ljudje. Stari gospodje in gospe v resnem pogovoru in mlade soproge in soprogi so šli tesno se oklepajoč drug drugega svojo srečno pot.

Vrnil se je v svoje stanovanje. Tu ga je čakalo na mizi pismo. Zapisano je bilo, da nastopi mesto koncipienta lahko takoj, in njegova radost je bila popolna. Odpotovati

SMRT KRALJEVIČA MARKA.

JURIJ ŠUBIC.

Tudi samotno in lepo dekle je včasih hitelo mimo: oči so bile velike in zamišljene in so strmele v daljno stran in na ustnicah je bilo izraženo hrepenenje.

je sklenil prihodnji dan, in tedaj so se mu krepko vzbudili spomini o domu. Vse je bilo kakor živo pred njegovini očmi; znanci so mu že stiskali roko in so se veselili . . .

Pospravljaj je stvari iz miznice in jih vlagal v priročni kovčeg. Bile so reči različne važnosti, popirji so bili iz različnih časov. Tuintam mu je prišla pod roke dehteča vizitka ali ljubezniyo pisemce iz domačih krajev. Vselej ga je odprl in prečital in nekaj mehkega je občutil pri tem: kakor bi prišla k njemu mlada znanka iz daljne domačije in mu zapela sentimentalno pesem... Ustnice so se nalahko odprle in smeh se je razlil po obrazu...

Spomnil se je Mimice in je bil radoveden, kakšna je postala v tem času, odkar je ni videl. Mnogo se je že pač prigodilo od tistih dob. Njegova mati je umrla, njegov dom je pričel iti h koncu, ker se je oče vdal pijači; prepir je s sosedom, in Mimica mu več ne piše... Tako so se obrnile vse stvari, ki so mu bile pri srcu, na žalostno stran. Želel je že skoro domov, zakaj upal je trdno, da bo še mnogo popravil, da bo priklical morda nazaj tisto lepo staro življenje... Odvrnil bo očeta od njegovih potov, dom bo menda rešil prepada in konca, in mogoče se vrne tista sprava in lepo prijateljstvo med obema hišama... In Mimi! Ona mu je bila pred očmi. To so bila tista davna čuvstva, ki jih zapiše mladost v sveže srce s svojo lepo roko v prvih urah krasnih mladih dni, in ki ni moči, da bi jih kdo izbrisal. Morda jih omami čas in grenkost življenja, ali ne umrjejo. Samo spijo, in to spanje je tako rahlo, da jih vzbudi prvi dih spomladanskega vetra, ki dahne mimo po tolikem in tolikem času. Tako se je vzbujalo v njegovem srcu in prihajalo je nanj polno mehke...

Potem je sedel h klavirju in je igral.

Večer je prišel v sobo in se je razširil v njej. Svetloba je odhajala zelo naglo in se je popolnoma izgubila.

II.

Vlak je drčal po neznani krajini. Polja so bila mirna in mrtva, tuintam je trepetala v jesenski sapi polsuha bilka in daleč tam zadaj so se rdečili gozdovi. Nebo je bilo sivo in težko. Dolgčas je bil na njem in

pusta enakomernost brez ene same tople barve mladosti ali življenja.

Selec je sedel v kupeju in je bil zamišljen. Z gorko silo so se ga bili oklenili vsi davni in skoro pozabljeni spomini. Oživeli so, kakor bi bil stopil med nje čarovnik in izgovoril nad njimi poltiho besedo. Prišli so in ni se jih branil. Bila je to prva mladost, ki jo je naša duša večno žejna in hrepeni po njej s toplo močjo. Tistim krajem, kjer so tekle njene ure, se je bližal, in otročja miloba je zavlada po njegovem srcu. Domača hiša je stala pred njim, zvestooki pes je ležal na pragu, in oče je klepal koso pred skednjem... Od sosednje hiše je plavala rahla pesem — veselo in prostodušno kakor oblak čez spomladansko nebo...

S čudno in čisto otročjo močjo je ljubil Selec svojega očeta. Včasih, ko je stradal v tujini in izvedel, kako popiva njegov oče in se ne zmeni zanj, ki umira gladu — v takih trenutkih ga je mogoče obšlo trpko čuvstvo: „Prišli bodo moji časi in dnevi vračanja!...“ A vse je bilo mimogrede. Kadar si ga je uprizoril natančno pred svojimi očmi, mu je bilo za prejšnjo misel žal. V tako lepi luči je stal vedno pred njim, da mu ni prišteval nikakršne krivice. In tudi v tem trenutku je mislil nanj. Za trdno je veroval, da ga bo vrnil na pravo pot in tako osrečil z lastnimi rokami zadnje dni njegovega življenja. Zaupal je svojim močem, računal je ž njimi in ni mu prišla na pamet nobena težava.

Potem je mislil dalje: domača hiša je stala pred njim in od sosedovih je plavala rahla pesem — veselo in prostodušno kakor oblak čez spomladansko nebo... Dekleta, ki jo je pelo, se je čestokrat spomnil v tujini. Tujcem je včasih pravil o domačih krajih, o širokih dolinah, kjer se skrivajo plahi zajci, in o šumečih gozdovih, kjer bega brzonoga srna. In kadar je govoril o dekletih, tedaj je opisal njo: temne in globoke oči kakor vodni tolmun, vesel obraz s svežimi lici in kakor škranček nad poljano... Ob takih prilikah je mislil na daljno sosedovo hčerko in posebno življenje je stopalo

v njegove oči. Kadar je bil potem sam, se je spominjal nje in je postal nepokojen. Ljubezen je bila pred leti, a potem, ko so se sprli očetje, je vse utihnilo. Pisma so prihajala redka in redkejša, in morda je bil tudi sam kriv. Tedaj mu ni bilo do tega, ali potem je prišlo mnogokdaj do njega kakor rahlo kesanje... Zakaj včasih mu je stopila pred oči daljna Mimi sredi prešerne velikomestne gospode, in bilo mu je, ko da bi se pretrgalo zimsko nebo in spomladanski žarek bi posijal na sneženo pot. Po takih urah ga je navdajalo potem kakor rahlo kesanje. V zadnjem času pa so se pomnožile njegove sanje in rodili so se mu sladki upi: „Vstanem in postavim svoje ognjišče in sezidam svoj dom!“... Tako mu je bilo ob mislih na daljno Mimi...

Peljal se je v domačijo, da doseže tam lepe in svetle cilje, ki jih je bil na novo ustvaril v zadnjem času. Na ta način bo popustil vesla svoje ladje in jo bo izročil varnim valovom svojega življenja. Samo še redkokdaj se bo dotaknil krmila, če zapiha mogoče kdaj sovražen veter ali pribuči morda nevaren val...

Vlak je hitel nezamudno dalje in pol dneva je bilo že prešlo. Vsa krajina okoli je bila zelo enakomerna in precej gorata. Vela trava je odevala brda in sive skale so molele izpod nje. Redkokje je bilo opaziti živo bitje. Samo včasih je odletela splašena ptica čez holme in se je oglasila z boječim glasom. Nebo je bilo povsod isto: zagrnjeno s sivimi oblaki, težko in dolgočasno.

Kadar je bila ura štiri, se je Selec približal domovini. Že je poznal to in ono goro, ki je stala v daljavi, in opazil je znano reko, ki je tekla sredi ravnine. Potem mu je bilo vse čedalje bolj znano. Tuintam je ležal prijazen trg in na hribu se je dvigal ponosen grad. Že so bile tu znane vinske gorice, ki so stale v lepi vrsti na jugu in zapadu, in znana polja so se širila. Ob tej priliki je prišlo v njegovo srce zelo mnogo toplote in dobro mu je bilo, ko so plavali njegovi pogledi po sladki domovini: „Ti, mila očetnjava, kdaj te že nisem videl!“... In gorkota je

prišla in miloba se je množila. Ko se je peljal v tujino, tedaj je imel še mater; še je bilo slovo tedaj, a svidenja ne bo tukaj več... Ne čaka ga na postaji mati in ne prisluškuje, kdaj bo pridrdral vlak, ne strmi v daljavo, da bi videla dim, ki se vije iz parnega stroja, in ne drhti od hrepenenja in od ljubezni, ki jo ima samo mila mamica. Nič ne vé, da se zdaj vrača njen sin iz daljne tujine: v tihem grobu spi večno-pokojna in se ne vzdrami... Tesno mu je postalo in je vstal in naslonil čelo na mrzlo šipo. —

Po dolgi vožnji se je vlak ustavil. Konduktar je zaklical ime slovenskega trga, in Selec je izstopil. Na postaji so bili sami neznan obraz. Tuji ljudje so čakali na peronu in začudene oči so se ozirale po njem. A poznal ni nikogar, dasi je čutil potrebo, izreči gorko besedo in stisniti roko. Samo zeleni gozdi za postajo so bili še isti in domači, in polja so bila znana, in holmi so ga pozdravljali. In dozdevalo se mu je, da se nekaj drami v tem zraku, ki polagoma temni...

Ob tem času se je namreč delal mrak. Bilo je, ko da bi priplavale rahle megle, ki so se odločile od sivih oblakov na višavi in bi zavijale poljane in hribe v svojo meglenost. Tudi mir je zavladal. Ni bilo glasu sredi polj in nič se ni ganilo. Po cesti so hiteli samotni ljudje, naglo in zamišljeno, in tuintam se je svetila iz mraka mirno goreča luč.

Selec je stopal proti trgu s kovčegom v roki in zmernih korakov. Lepo čuvstvo je bilo razlito po njegovi duši in pozdravljaj je kraj kot dom svoje bodoče sreče. Videl je pred sabo trdno pot, ki je menil na njej najti konec zadnjemu stremljenju...

Sredi trga mu je prišel nasproti znan obraz.

„Dezider!“...

Suh in mlad fant se je ustavil pred njim in mu segel v roko. Začudile so se oči, in potem se je razlilo po obrazu veselo iznenadenje.

„Komaj sem čul o tvojem prihodu, in ti si že tukaj, Francelj!“...

Dezider ga je veselo pozdravil in ga spremil proti domu. Selčev dom je bil malo strani od trga in sredi ravnine. Ničesar posebnega ni bilo tam, a kraj je bil domač in prijazen. Poljska pot je bila suha in tu intam jo je pokrival šop trave.

„Kakšno je tvoje življenje, Dezider?“...

Nasmejal se je vprašanju in zganil z rameni.

„Danes ga glejva samo od vesele strani, ki jo ima moje življenje, kakor vsaka stvar!... Žalost pustimo v miru, da ostane nedotaknjena in neprebujena. Rada se vzbujata sama, in neumestno jo je dramiti. — Ali vprašaj rajši po drugih rečeh, po mladosti, ki je tukaj minila!“...

Dezider je govoril zelo prijazno, in Selec mu je pravil o svojem položaju. Kazal mu je svojo svetlo, jasno začrtano hojo, in resna moč je sijala iz njegovih besed. Gorelo mu je v očeh, in resnost je plavala na obrazu...

Tako sta prispela do hiše in sta se poslovila. V svidenje sta si izbrala prihodnji večer, in Selec se je ozrl za odhajajočim: šel je nemirno in izgubil se je za ovinkom.

Na domačem vrtu je bilo pokojno in mrtvo. Drevesa so stala nepremakljivo, kakor v sanjah, in ko se je bližal hišnim durim, mu je prišel nasproti črnolak pes in je vanj lajal. Selec ga je spoznal in ga je klical k sebi, a žival ga je bila izgrešila. Potem so se odprle hišne duri, in stara ženska je stala na pragu in je mirila psa.

„A? kdo je?“...

„Jaz sem, Janja, ej, Janja!“...

Tedaj se je ženica začudila in sklenila roke. Spominjala se ga je še otroka in dalje potem, zakaj bila je pri hiši dolgo vrsto let. Peljala ga je v sobo in mu ponudila večerje in je hodila okoli njega vznemirjena in presenečena.

Večer se je bil storil, in na mizi je gorela luč. Selec je sedel pri mizi, in stara Janja je tičala pri peči. Bila je to ista velika zelena peč, ki je živela v Selčevem spominu. Isto pohištvo je bilo še po sobi, samo tiste mize ni bilo več. Bila je lepa od belega javorja, in Selec jo je pogrešil.

„Kje je miza, Janja, od belega javorja?“...

„Bila je mrtvaški oder rajne gospodinje, in ob večerih so se naslonili potem oče nanjo in niso vstali od nje do pozne noči. Brez besed so bili, in če jih je kdo kaj vprašal, so odgovarjali zmedeno in pretrgano. Tako se je godilo vsak večer, in so rekli nekoč, naj jo postavim v podstrešno sobo“...

Janja je pravila počasi in ji je bilo neprijetno ob novem vprašanju.

„A kaj je z očetom?“...

Težko ji je bilo pri tem vprašanju in besede niso marale iz grla.

„Oh, oh, oče pijejo, pijejo... Oh, kadar je polnoči, kadar se dani, pridejo domov in potem vpijejo... Z očetom je žalostno“...

Govorila je počasi in polno vzdihov je bilo med posameznimi besedami. A Selec se jih ni ustrašil. Zaupal je v svojo moč in videl je pred seboj svetlejšo bodočnost, ki ga je vabila v svoje sladke daljave.

„Janja, ej, Janja, z mano bo prišel konec. Novo življenje bomo pričeli, lepo staro življenje. Kakor sedaj tekó dnevi, to ni življenje, a oče, jaz vem, da bi ga rad, da se bo razveselil lepega starega življenja v miru in zadovoljnosti... Zato, Janja, bo prišel zdaj konec!“...

Verjela je tem besedam in razveselila se je nad njimi in bilo je to veselje tako veliko, da ji je prišlo v oči in se razlilo po obrazu. Postala je mirnejša in zadovoljna in pravila je potem o materi. Selcu je bilo žalostno, ker je ljubil starše z veliko, otročjo ljubeznijo. Poslušal je brez besede in včasih ga je stisnilo v prsih močno in krčevito in solza je hotela iz oči...

Zunaj je bil jesenski večer, zelo tih. Nebo je bilo črno in nobene svetlobe ni bilo na njem. Megla je bila legla po poljih, in gosta tema je zavijala vso krajino. Včasih se je oglasila sova: zasovikala je v bližini in odletela v gluho noč...

Janja je bila utihnila in tudi Selec je molčal. Slonel je ob mizi in prevzeli so ga spomini. Med njimi je vstalo naenkrat nekaj mehkega kakor spomladanski dogodek... In je dvignil glavo in vprašal po sosedovih.

Janja je pravila, da se prepira ž njimi oče za kos zemlje ob vrtu. „Čudni so, oh, čudni, in prav je, da ste prišli, Francelj.“

Potem je bil zopet nekaj časa molk.

„Ali so pri sosedovih še vsi doma?“... V Selčeve oči je prišel nemir in jih je uprl v Janjo.

„Vsi. Mati in oče sta zdrava, fant hodi v šolo, in Mimi je doma. Oh, lepa je in pametna!“ —

Stara Janja je pravila mirno in počasi in Selcu so stopila pred oči davna mladostna pota, in kakor bi se razgrnilo nad njim majniško nebo... „Pojdem in postavim svoje ognjišče in sezidam svoj dom!“... Tako so vstale besede v njegovem srcu in

trdno je veroval v staro življenje, da se bo vrnilo in nadaljevalo. Ljubil je svojega očeta in je hotel dati srečo tudi njemu. Dovolj moči je čutil v sebi in brez omahovanja je bila njegova volja. —

Pozno je bilo in nočne ure so se bližale, Janja je pripravila posteljo v podstrešni izbi in Selec je legel k pokoju. Zaspal je kmalu od trudnosti, in obdale so ga lepe sanje. Hodil je po rožnatih potih, ciklamni in vijolice so dehtele ob strani in spomladansko solnce je sijalo v njegov obraz. Kadar je minilo par ur, se je zbudil in si pomel oči. Do njega je prišel nemir in ropot, ki je vstal v pritličju. Bil je njegov oče, ki se je vračal iz gostilnice... (Dalje.)

ANTON MEDVED:

SVETA NOČ.

Potihnil hrup je, dan ugasnil,
blestijo se le okna koč:
Pozdravljena mi srčno bodi,
skrivnostna, sladka sveta noč.

Na dušo zmučeno mi lega
božanstven mir, tako globok —
nocoj več nisem mož betežen,
nocoj spet nežen sem otrok.

Vsak hipec iz mladosti zlate
pred dušo se mi javi živ...
Ah, en spomin me bolj ko drugi
objema mehek, očarljiv.

Potihnil hrup je, dan ugasnil,
nebo prešinja lune moč:
Pozdravljena mi srčno bodi,
skrivnostna, sladka sveta noč!

ZVONIMIR:

KONCEM SELA...

Koncem sela kočica stoji,
kočica lesena,
zimica nad kočjo plôve —
zimica ledena.

V koči zimice ledene ni,
ampak pečka topla,
ki z gorkoto je leseno
kočico zasopla.

V kočici leseni majka mi
in pa očka stari biva —
moja duša pa v tujini
o mladosti sniva...

ROMAN ROMANOV:

MOČ.

NOVELA.

III.

Jutro je vstalo in svetloba se je razlila po zemlji. V podstrešni izbi se je na mizi od belega javorja začrtalo troje solnčnih žarkov. Prišli so od jesenskega solnca, ki se je pokazalo sredi pretrganih oblakov; droben prah je trepetal v njih.

Selec se je bil opravił in je stal pri oknu. Gledal je po široki strani pred sabo tja do gozdov in bledomodrih gor. Megla se je dvigala nad poljanami, solnce je sijalo nad njimi in tuintam se je svetila vodna kaplja. Zrl je po pročelju sosedove hiše. Gospodar je stal na pragu — trgovec z lesom. Siva je že bila postala njegova brada. Tudi lasje niso bili več črni; vse je bilo belo, in glava se je upognila proti tlom. Tedaj je prišla tudi Mimi. Stopila je na prag in je izginila za vogalom. Lahka hoja je bila to, in plavi kodri so se lepo majali. Selec jih je videl samo od daleč in je zaželel, da bi bili blizu . . .

Potem je šel po stopnicah doli. Odprl je vrata v hišo in obstal na pragu. Motne očetove oči so obvisle na njem, in njegove ustnice so se napol odprle.

„Francelj!“ . . .

Segla sta si v roke, in sin je povedal, da je dokončal studije in nastopi službo. Včerašnjega dogodka se ni dotaknil z nobeno besedo, samo v mislih se je poznalo, da ga ima pred očmi.

„Janja mi je povedala domače razmere, a mi bomo pričeli staro življenje. Lepó pókoj boste imeli sedaj, ko je prišla starost, in zadovoljnost bode povsod!“

Očeta je bilo sram. Zdelo se je, kot bi v tem trenutku nekdo odtrgal krinko od

obrazu, ki je ne bi bil smel nikoli opaziti. Tako je stal osramočen pred svojim sinom in nobene besede ni bilo iz njegovih ust. In potem so se mu zagnusili zadnji časi njegovega življenja. Pijanec je postal, in dom je pričel propadati. In se ni zmenil: — Star sem petdeset let, in do konca bo dovolj — in je pil in prihajal o polnoči domov ali kadar se je zdanilo . . . A zdaj je stal pred njim njegov lastni sin in je raztrgal krinko na njegovem obrazu in je zavpil v njegovo obličje: — Ne krajšaj svojih dni in ne ubijaj doma! . . . Tako je stal osramočen pred sinom in Francelj je videl v njegovih očeh kesanje . . . Lep začetek!

To se je godilo tistega jutra v tisti sobi, kjer je ležala mrtva mati na mizi od belega javorja. A danes je sijalo skozi okna solnce v velikih in zelo bogatih žarkih. Začrtali so se v svetlih čveterokotnikih, in po tleh so se poznale tuintam medlo zarisane temne sence pohoštva.

„Ate, a čemu pijete in prihajate domov ob eni in kadar je dan?“ . . .

Naenkrat je bilo vstalo to vprašanje in je zazvenelo po sobi. In vse se je zganilo; svetli čveterokotniki so vztrepetali in sence po tleh so se zamajale. Zdelo se je tako očetu, ko je prišlo nenadoma nanj to veliko vprašanje. V minulih dobah se mu je včasih sanjalo o tem, da mu je bilo zastavljeno, in same sanje so bile polne grenkobe in niso marale iz duše . . .

Oče je zdrznil pod tem velikim vprašanjem. Samo polglasen in pridržan vzdih je ušel med ustnicami, glava se je sklonila in oči so poiskale temen kot . . . To je bilo kesanje, in Francelj ga je dobro spoznal. Vstalo je v njem usmiljenje iz množine ljubezni; približal se je očetu in ga je prijel za roko.

„Ate, vidite, ate, mi bomo pričeli staro življenje!“ . . .

Oče ni izrekel nobene besede, zakaj čudna sila jih je pridržala v grlu. Vse se je bilo vznemirilo v njem, in ko je odhajal sin, je sedel na klop truden in izmučen . . .

Početakoma so bile njegove misli zmedene in nejasne, a potem se je pomiril. Sklenil je iti nazaj v staro življenje. „Pustil bom vso to pot in se vrnem nazaj in hodil bom popolnoma mirno do groba.“ Na ta način bi bilo vse dopolnjeno, a nekaj zlobnega je bilo še v srcu, ki se je gibalo na skrivaj in globoko v dnu. Bila je navajena slast, pozabljeni sebe samega in za trenotek umoriti svojo dušo v pijači . . .

Dan je potekal mirno, in stara Janja je hodila razradoščena po hiši. Trdno je upala in verovala v staro, nekdanje življenje, ki se bo vrnilo s svojo zadovoljnostjo. Stregla je Selcu, ki je urejal svoje reči v zgornji izbi in ki je bil tudi sam brez nevesele misli. Sami načrti so ležali pred njim; ta in oni je bil že lepo započeti in Selec je imel veselje nad njim.

Popoldne je minilo; mračilo se je. Večernica se je zasvetila in Selec jo je opazil mimogrede. Stala je nevisoko nad gorami in gorela je mirno in v prijazni svetlobi. Vse okoli je bilo temno in videlo se ni daleč. Selec je šel po poljski poti proti trgu in je mislil na Mimico. In glej: srečala sta se. Spoznal jo je, ko je bila par korakov pred njim, in jo je pozdravil. Njene besede so zveneče še ravnotako v posebnem tonu in njene oči so bile črne kakor tolmunji . . .

„Oh, ti si prišel, Francelj!“ . . .

Prestrašila se je svojih besed in je odhitela mimo njega. On se je okrenil in potem ni nikoli več pozabil tistega večera: poljska pot se je vila pred njim, poldorasli kostanji so stali ob obeh straneh, in Mimi je hitela med njimi z naglimi in lahkimi koraki, kakor bi šla sama mladost — tako tiha in ljubezniva, in izgubila se je tam za sivimi debli. Vse se je gubilo v temi — in poljska pot in siva debla in Mimi, in tiha in lepa noč je slonela nad poljanami . . .

Iz teme se je videla tuintam luč, ki je svetila v trgu. Bilo jih je več in več, in polagoma so se bližale. Selec je prišel v trg: Dezider ga je že tam čakal. Na sebi je imel dolg površnik z dvignjenim ovratnikom in z ustnicami je držal cigareto. Šla sta v prijazno gostilno, in tam je bila zbrana večja gospôda. Selec se je predstavil po vrsti in je sedel v kot. Pri tej priliki je pogledal natančno te obraze: bili so večinoma topi in vdrtih lic in oči so bile motne in trudne . . . Potem se je ozrl v Dezidera in se je prestrašil. Bilo ni nobene barve in oči so bile kakor umazane. Pod sencami so stale kosti naprej in lica so bila globoka vdrtja. Sklonil se je k njemu in je zašepetal:

„Ali si bolan?“ . . .

„Kakor praviš. Nekaj podobnega je v zadnjem času nad mano, in vina ne morem več piti . . .“

Čuli so se različni govori in tuintam se je omizje smejalo šaljivemu stavku. Nekdo je govoril z mrzlimi besedami in v popolnoma sovražnem tonu o slovenski literaturi in njenih pisateljih.

„. . . Novejše slovensko slovstvo sestoji iz samih pikic in pomišljajev . . . Kaj se je storilo dobrega, prosim vas? — V velikem in malem se pohujšuje narod, in zato je mladina slaba. Pišejo in prepisujejo se bolehné črtice in nerazumljivi verzi se pojejo na vseh straneh. Sicer pa je vse skupaj —“

Njegov sosed se je smejal zelo zaničljivo in redkokdo se je zmenil zanj. Konca ni sploh nihče čul, ker se je vzdignil na spodnjem delu mize velik hrup in glasen smeh.

Selca so pridržali v družini pozno v noč. Prvič so skupaj, so dejali, naj proslavijo ta dogodek!

Ure so potekale precej naglo, a Selcu je postalo neprijetno: njemu je tekel čas zelo leno. Ni se mogel udomačiti med temi ljudmi. Življenje je gospodovalo nad njimi s svojo despotsko močjo in bili so sami hlapi. A on se ni bal življenja in mu ni dal oblasti nad seboj. Vodil ga je sam s krepko duševno silo in z jekleno roko . . .

Na steni je bila ura. Dezider je šel vun. Hodil je nekaj časa po vrtu, ustavil se tuintam in je gledal v lepo jesensko noč. Tajalo se mu je v srcu in miline je bil ves poln. Vračal se je s sklonjeno glavo in v veži je srečal domačo hčer. Pritekla je po stopnicah. Nagovoril jo je in njegov glas je bil zelo čuden in hripav.

„Žalosten je zame ta večer, Mira, brez Vaše ljubezni . . .“

„Jaz Vas ne maram!“

Stekla je in njen glas je bil priplaval že visoko gori od stopnic . . .

V sobi je postajalo hrupnejše in hrupnejše. Nekateri gostje so bili že vinjeni, tolkli so s kozarci ob mizo in bili s pestjo po njej, prepirali so se za smešne stvari in vstajali so in hodili z negotovimi koraki po sobi.

Dezider je prišel v sobo in sedel na svoj prostor. Izpregovoril ni nobene besede več in na njegovem obličju so bile vse poteze trde in mrzle. Tik njega je sedel Selec in ni mogel več vztrajati. Vstal je in se pričel poslavljati. Njegove besede so bilo čisto navadne in izrečene z užaljenim tonom. Izginil je med vrati, in Dezider je šel za njim. Bila sta oba popolnoma trezna.

„Kaj si me zapeljal v to družčino?“ . . .

Dezider je nekaj časa molčal; potem je zganil z rameni in zamahnil z roko.

„To je gospôda — ena vrsta, in drugo so kmetje — druga vrsta!“ . . .

Nato stá molčala oba. — Zunaj je bilo mrzlo in jutranje ure so prihajale. Dezider je šel s Selcem do doma in tam ga je povabil v sobo. Sedla sta k mizi od belega javorja. Zunaj se je pričelo daniti. Skozi okno je prihajala svetloba in na nebu so ugašale zvezde. Megle ni bilo tisto jutro in poljane so bile čiste in jasne.

„Dezider, tebe bo umorilo življenje in škoda te je. Lahko bi napravil še dosti lepega svojemu narodu, a kmalu bo prepozno . . .“

Dezider ni dvignil oči. Gledal je v mizo od belega javorja in je odgovoril počasi in s slabotnim glasom:

„Ničesar nimam . . . Nimam ljubezni, nimam zadovoljnosti — jaz se ne bojim smrti!“

Selec je dvignil glavo in uprl vanj svoje živahne oči.

„Ti se ne bojiš smrti, ampak življenja! Tako daleč te je pripeljalo do danes in sedaj te bo samo umorilo.“

Besede so bile resne in votlo so zvenele po sobi.

„Dezider, samo s to mislijo se tolažiš, da boš kmalu mrtev? Cilj tvojega življenja je torej smrt. A tebi ne bi bilo treba tega; lahko bi si ustvaril večnost, večno življenje, ki bi prišlo iz tvojih rok in tvoje moči in bi bil ti njegov gospodar . . .“

Potem je bilo vse mirno. Dezider je sklenil roke na mizi in se naslonil nanjo. Včasih se je izvil iz njegovih prsi pridržan vzdih in mišice na sencih so vztrepetale. Zunaj pa se je bilo naredilo jutro. Razžarelo se je na iztoku, v živem ognju je zagorelo nebo, in kakor nebeški rubini so stali gorski vrhovi. Polagoma je prihajalo solnce, žarkí so se vsuli na vse strani in na širokih poljanah so zaiskrili biseri. Svetili so se povsod — po travnatih bilkah in na zadnji roži, na zelenem mahu in rdečem listju samotnega drevesa . . .

„Poglej to jutro, Dezider! — Taka bi bila lahko tvoja večnost . . .“

Dotaknil se ga je z roko in je vstal in pogledal v daljavo. Oči so bile vlažne in komaj so vzdržavale mogočno luč . . .

IV.

V svoji službi je bil Selec popolnoma zadovoljen. Šef mu je bil prijazen in naklonjen, ker je videl vso njegovo veliko resnost. Selec je prihajal v urad in se zatopil v svoje delo. Nikoli ni podpiral glave in gledal na uro, in dolgočasnosti ni bilo na njegovem obrazu. Resne in zamišljene poteze so se črtale na njem in njegove oči so bile sveže in živahne.

A oče je hodil okoli mračen in pobit. Kakor jetnik se je zdel sam sebi in ob takem času so ga navdajale neprijetne misli. Privadil se je bil hrupni družčini trške go-

stilne. Bil je star petdeset let in krepak, pri vseh močeh. Zato ga je še vleklo nazaj — v hrup življenja. Izkušal se je privaditi samote, a zanj ni bila več. Zibalo se je v prsih in ga je klicalo v šumno družčino. Sin je vse to videl in spoznaval. Bral je vse na zarjavelem očetovem obrazu in na molčečih očeh. A ni se strašil. „Polagoma pojde, zakaj že se je pričelo. Utihnilo bo v srcu, pokojne poteze bodo legle na obraz in skrivnostni molk bo izginil iz oči . . .“ Tako je računil z mirno resnostjo tisto popoldne in zapiral vrata za seboj. Odpravil se je v trg, ker je vedel, da se vrača ob tej uri Mimi. Na pol pota jo bo srečal. — Sklenil je, da pridejo vse besede na jasno, ker ni maral brezpomembnih in negotovih pomenkov. Od prvega večera sta se srečala že pogostokdaj. Njene besede so bile pridržane in tihe in rdečica je plavala na njenem obličju. In ljubil je te tihe in pridržane besede in ljubil rdečico na njenem obličju.

Mrak je padel po zemlji in kostanji so stali ob potu, kakor bi zasanjali baš ob tej uri. V daljavi nekje je nekdo pokal z bičem, in odmevalo je po široki dolini. Čulo se je manj in manj, in potem je bil mir.

Selec se je ustavil in čakal. Približal se je bil prvim trškim hišam in izza vogla je prišla Mimi. Segel ji je v roko in jo spremljal proti domu nazaj. Pravila mu je, da je bila pri pevski izkušnji trške „Glasbene matice“, a pevovodja Dezidera da ni bilo: „Bolan je in ne more . . .“ Pri teh besedah je bilo Selcu tesno: „Bliža se konec —“ to je izrekel čisto tiho in potem je pristavil glasnejše:

„Še nocoj ga obiščem!“

Na vsi poti ni bilo nikogar. Nikjer ni bilo nobenega glasu, samo velo listje je zašumelo tuintam pod nogami. Selcu se je zdelo, da je prišel ugoden čas, in srce se mu je odprlo . . .

„Dekle, jaz te pogrešam na svojih potih!“

Po mehkem uvodu so prišle te besede, in Mimi se je vznemirila. Zavrvlo je po njenih mladih prsih in ustavila se je sredi pota. Rada bi bila — a ni mogla odgovoriti.

Prijel jo je za roko, in ona mu je stisnila desnico.

Potem sta šla dalje. Selec je govoril mirno in možato, in Mimi je bila vesela. Popolnoma lahki so bili njeni koraki, in včasih se je zasmejala čisto od srca. Ko sta prišla do zadnjega kostanja, je pokazala nanj in se nalahko zasmejala:

„Za tisto nizko vejo sem devala vsako jutro rožo; kdo jih je jemal, dragi?“ . . .

Besede so bile lepo povedane in polne dražesti, in Selec se je smejal. Spravljal jih je namreč on in jih deval v svojo miznico. Nekoč jo je videl, kako je položila rožo tja, in potem se je ponavljalo. Tako se je bila idila pričela, in potem je tekla naprej svojo sladko pot.

Selec je bil popolnoma zadovoljen. Veselil se je ceste, ki se je belila pred njim in ki jo je bil nastopil. Šel je veselo naprej, in njegova noga ni zadela ob kamen. Vse je bilo ravno pred njegovimi očmi in nič ni obupaval ob še daljnih ciljih. Gorka in močna je bila sila njegove duše in strah mu je bil nepoznan.

Vračal se je proti trgu in koraki so bili nagli in trdi. Ulice so bile razsvetljene in ljudje so prihajali od vseh strani. Okna Deziderovega stanovanja so bila svetla in Selec se je ozrl po njih s ceste. Potem je šel po stopnjicah gor in odprl vrata.

Dezider je bil zavrt v velik havelok, ki mu je ovratnik stal pokoncu. Lasje so bili razmršeni; dolgi in črni so ležali v čopih na voščениh sencih in na čelu. Sedel je pri klavirju in suhi prsti so mu ležali na klaviaturi. Ko so se odprla vrata, se je ozrl, in Selca je pretreslo: „Zdaj je prepozno, konec prihaja . . .“ Deziderovo lice je bilo mrtvaško-bledo in kosti so molele iz obličja. Zadnji plameni so umrli v očeh, ki so ležale globoko v obrazu.

„Dober večer, Dezider!“

Zganil je z glavo in mi ponudil desnico. Tresla se je, bila je težka in vlažna. Potem je začel govoriti. Stavek za stavkom mu je šel počasi iz ust in med posameznimi besedami je včasih stisnil ustnice.

„Zdaj ne morem več delati. Izmučen sem takoj in truden do groba. V zadnjem času sem zbiral motive za opero. Vidiš, tisti popirji na miznici . . . Glej, to bi bil zbor v prvem prizoru!“

Zaigral je krepko in lepo melodijo. Potapljal se je v te akorde, in poznalo se je, kako se pogreza vanje z vso dušo. Proti koncu nekje se je zravnal in odprl usta: hotel je zapeti, a glasu ni bilo iz prsi . . . Potem se je sklonil in utihnil.

„Glasu ni več . . .“

Nad klaviaturo je gorela luč in včasih je nalahko počilo v plamenčku, ki je zatrepetal. Sence so se zganile po tleh in so zatrepetale po steni.

Selec je postal žalosten, Težko mu je bilo ob tem velikem človeku, ki je bil pri koncu svojega časa. Tako mori življenje mlade in bogate talente, če v njih umrje lastna moč. V skritih krajih in malokomu znani legajo v grob, da bi se nebo razjokalo nad njimi . . .

Deziderju se je poznalo na obrazu obupanje. Selec ga je tolažil in mu pravil o spomladanskih časih.

„To so laži . . . Končaj!“ . . .

Zazvene so te besede naenkrat, in Selec je utihnil. Deziderjev glas je bil hripav in votel, in nekaj naglega je letelo čez njegovo obličje.

Vzduh v sobi je postal težak — kakor bi zadišalo po smrti. V tem trenutku je zasklepetalo okno in Selec se je zdrznil in vstal.

„Nič ni . . . Morda smrt . . .“

Ta glas Deziderjev je bil popolnoma pokojen. Pogledal je tovariša z motnim očesom in potem je dostavil:

„Sedi, Selec; včasih sva igrala, dejva še nocoj — morda zadnjikrat . . .“

In sta igrala. Ali nekaj čudnega je bilo v klavirju tisti večer. Glasovi so bili votli in daljni, kakor bi prihajali iz puščave. Nekaj tujega je bilo v njih in grenkega. Dezider je postal nemiren in je položil roke v naročaj.

„Pustimo, Francelj!“

Potem je bil zopet mir. Nekaj težkega je plavalo po sobi in je legalo na dušo — žalostno in bolno.

Selec je pričel govoriti in je hotel biti kratkočasen. Smejal se je po sili. Tudi Dezider se je izkušal semtertja nasmejati, ali nasmeh se je pokazal na obrazu kakor na maski. Mrzel je bil in trd in se je izgubil . . .

„Daj mi tiste note z mize, Francelj!“ . . .

Bila je njegova skladba, note so bile pisane s tresočo roko, in nad vrstami je stalo z velikimi črkami: „Jutro“.

Tedaj je vstalo v strunah veliko življenje. Akordi so bili početkoma rahli in so zveneli v tihih melodijah, a potem so postali mogočni in hrupni in so se vsuli kakor od nebes doli. Potem se je bližal konec; akordi so postajali prazni in so izzveneli . . .

„Francelj, ali si spoznal to jutro? — Konča se v mrtvih in prazno-zvencih akordih — mrtvi upi in nade . . .“

Selca je pretreslo. Vstalo je še enkrat jutro, razžarele so se gore in žarki so se vsuli na vse strani . . . Potem je ugasnilo in vodena svetloba se je razlila po zemlji —

Ko se je poslovil, se je ozrl še enkrat po Deziderju. Sedel je z zaprtimi očmi in glava mu je bila sklonjena . . .

Selec je prišel na ulico in je zapel svršnik. Hladno je bilo: od severa je dihala mrzla sapa. V svetilkah nad ulicami so trepetali plameni; ljudje so se bili porazgubili, samo še redkokod je šel samotni človek in se skrtil za voglom.

Selcu je bilo bridko v prsih. Pred očmi mu je stal Dezider — velik in ponosen, a smrt je šla ob njegovi strani. Toliko in toliko dni bo še preteklo, in potem ga ne bo več. Umril bo na tihem in nepoznan in komaj par ljudi bo čulo njegovo ime . . .

Poznal ga je natančno in vedel je, da mu manjka tiste velike oblasti nad življenjem. Treba bi bilo nekoga, ki bi mu bil včasih stopil na stran in ga popeljal, da sam ne bi vedel zato, iz gnile družčine. Prijel bi ga za rokav, kadar je trda noč, in bi ga odvedel tiho in skrivnostno na svetlo pot . . . Potem bi se mu odprle oči, jutro

bi vstajalo in žarele bi nebeške daljave . . .
Delal bi se dan, in on bi stal na beli cesti . . .

Žal mu je bilo, da je prišel on sam pre-
pozno. Pred petimi meseci je bil še čas:
Prijatelj moj, vstani in pojdi! — in bi bil
šel. A zdaj je minilo že poletje, in jesen je
bila v deželi — pred petimi meseci pa je
bila pomlad in sanje majniškega večera so
plavale nad poljanami . . .

Prišel je na poljsko pot. Splašen konj
je priletel mimo, zavil med kostanji na po-
ljano in se izgubil v temi. Tudi mlad fant
je tekel mimo na poljano. Čule so se tudi
stopinje; bile so tišje in tišje in so utihnile.

Pred hišo mu je prišel nasproti zvesto-
oki pes; pritisnil se je k njemu in ga po-
gledal z vernimi očmi. Duri so bile odprte

in v pritličju je gorela luč. Pozno je že bilo,
da se je Selec začudil. Odprl je vrata; stara
Janja je sedela pri peči.

„Kje so oče?“ . . .

Janja je bila žalostna in ni dvignila po-
gleda.

„Molčali so in hodili nemirno po sobi
in potem so odšli . . .“

Selec jo je potolažil in odšel po stop-
nicah gori. Ostal je popolnoma miren in
resen: „Zbudilo se je v prsih in ga je
gnalo . . . Navade umirajo težko in pola-
goma . . .“

O polnoči je prišel domov oče. Vstal je
spodaj hrup in tuintam se je razumela sirova
beseda . . .

(Konec.)

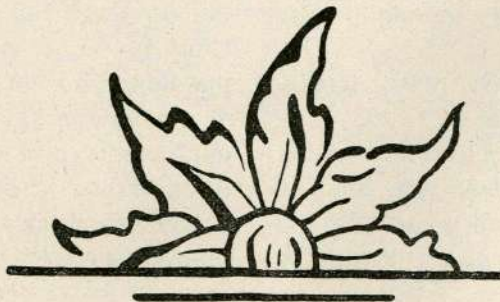
ROMAN ROMANOV:

SMEJI SE, SMEJI! . . .

Smeji se, smeji, devojčica,
devojčica mala ti! —
Jutri boš že nevestica,
nevestica zala ti!

Pojutranjem že snemala boš
si venec iz lepih las —
Oh, hitro — kakor strel in blisk
hiti in bega čas . . .

Oh, hitro — kakor strel in blisk
mladost hiti, beži —
Zastonj na ustnih bol in jok,
zastonj solzné oči . . .

ROMAN ROMANOV:

MOČ.

NOVELA.

V.

(KONEC.)

Jutro se je storilo, a bilo je tiho in mrtvo. Nad poljanami je ležala megla, in belo morje je zalivalo gore do vrhov; videli so se daleč samotni in zapuščeni. Včasih je prišel človek iz tistega morja, bližal se je bolj in bolj in je šel mimo. Nebo je bilo popolnoma skrito; noben košček se ga ni videl. Nekje daleč tam sredi belega morja je vstal kričeč glas in se je razpršil na vse strani. Tudi počilo je včasih tam, a to je bilo daleč za poljanami.

Čez Selčev vrt je šel sosed, in stari Selec je stal polpijan na pragu. Dvignil je roko in se zapotekel za njim.

„Kaj hodiš po moji zemlji, kujón?! Ti si pokosil mojo travo poleti, jaz vem, ti si jo! Vstal si o polnoči in si jo kosil! Kam bežiš, kaj? Postoj!“ . . .

Sosed se ni ozrl in je izginil v veži. A stari Selec je stal še dolgo in je vpil sredi vrta. Tudi ko je odhajal, je še grozil in mahal z rokami.

Trdo je prijel za kljuko in odprl vrata. Stopil je v sobo s trdim korakom in obstal. Francelj je stal pred njim in resne in ostre poglede je upiral vanj.

„Kaj se godi?“

Vprašanje je bilo trdo in kratko. Starec je molčal. Čudno mu je bilo, ko je stal kakor obtoženec pred lastnim sinom. Sram ga je bilo in rad bi bil izrekel krepko besedo, ali nič mu ni prišlo na pamet. Potem je rekel:

„Poleti ponoči je vstal, jaz vem, in je kosil mojo travo . . .“

„Ali ste ga videli?“

„DOM IN SVET“ 1904. ŠT. 3.

Nobena poteza na sinovem obrazu se ni izpremenila. Ostale so iste — kakor iz kamena.

„Ne! A jaz vem, on je kujón!“ . . .

Besede so bile sovražne in kakor negotove, in koncipient je mislil na sosedove: „Kaj mi to mar? Prišlo bo samo od sebe, ko bo napravljeno z očetom . . .“ In je ponovil:

„Kaj mi je mar! A kaj ste razbijali snoči?“

Nekaj časa je bil molk, nato je pričel oče hoditi po sobi.

„Kdo je razbijal?“

Zdaj je sin spoznal, kako velika slabost je v njegovem očetu, kako ga zmaguje življenje in ga vleče v hrup in v pijančevanje . . . Bilo je, kot bi ta slabost rastle od trenutka do trenutka: na njegovem obrazu se je bralo to in v vsakem pogledu. Obraz je bil umazane barve in mišice na njem so trepetale, oči so bile tope in so gledale preplašeno. A koncipient ni bil plašen: Velika je postala slabost in treba je uporabiti veliko moč, da jo zamori . . .

„Na kratko, ate: jaz ne maram sramote!“

Tako je rekel in se zamislil. Preveč je ljubil očeta, da bi ga bil v tem trenutku zapustil in se umaknil. Vselej je bilo nekaj grenkega vmes, kadar je moral nastopiti z očetom tako tuje in mrzlo. A bilo je treba: ne se umakniti za korak, trdno naprej in do konca! . . . Zakaj neprijetno je bilo postalo in daljave so bile neprijazne in kakor strahovi je bivalo v njih in se bližalo . . . To je bil njegov sklep in potem je ponovil svoje besede.

„Jaz ne maram sramote!“

Vrata so se odprla; sin je odšel v trg. Zunaj je ležalo še isto belo morje nad polja-

nami. Kakor samotni otoki so se videli gorski vrhovi v daljavi — samotni in zapuščeni. Tam za poljanami je žarelo čez megleno belino, in opazal se je dim, ki se je dvigal iz nje.

V pisarni je tekel čas počasi. Ob desetih je prinesel mlad fant Selcu vizitko. Mimi mu je pisala, naj jo čaka opoldne, potem pojdeti skupaj domov. Selec je spoznal ves položaj: črke so bile negotove in pisane s tresočo roko in stavki so bili izraženi napol jasno, razburjeno . . .

Potem je tekel čas še počasneje. Ena sama ura je bila cel dan in konca ni bilo nikjer. A naposled je prišel. Selec je šel iz pisarne. Mimi ga je že čakala. Nemirna je bila: včasih so se zganile njene ustnice in vzdih se je dvignil med njimi, oči so bile preplašene in na licih se je pojavila bledoba.

„Oh, Francelj . . .“

Toliko mu je imela povedati, a v tistem hipu ji ni prišel noben izraz na pamet. Ustavila se je in oči so postale vlažne.

„Nikar se ne boj, Mimi! Nič tako velikega se ni zgodilo med našimi očeti, da bi naju razdružilo. Ti dogodki so majhni in se bodo polagoma čisto razgubili.“

Prijel jo je za roko in šla sta dalje.

Takrat se je bilo dvignilo vse belo morje in daleč do konca se je videlo po poljanah. Zavila sta po stezi proti gozdu. Pot je bila porastla z mahom in suho listje je ležalo po njem. Tuintam je počila pod nogami trhla vejica in iz polgolega grma je odletela preplašena ptica. Ustavila se je šele daleč sredi gozda in se oglasila z zategnjenim glasom.

„Včasih . . . se mi zdi, da bo prišel velik dogodek in bojim se ga. Opolnoči se zbudim in se tresem od strahu . . .“

Selec jo je tolažil. Ali ni mogel natančno prikrivati: tudi v njem se je bilo zbudilo v zadnjih časih nekaj daljnega, mrzlega . . . „Samo da bi le oštalo daleč in se ne bližalo!“ . . . Ali takrat se je že bližalo: prihajalo je previdno in rahlo — čisto po prstih . . . In zato mu je bilo neprijetno: mogoče vstane naenkrat in plane v sredino in vse je kon-

čano. — To so bile samo slutnje in niti to ne. Prišle so nadenj nenadoma in širile so se, in na pamet mu je prihajal oče . . . Potem se mu je zdelo vse važnejše in je poklical Janjo.

„Kadar bo hotel oče oditi zjutraj ali na večer, tedaj reci: Francelj pride ob tej uri in je naročil, da ga čakajte!“

Zakaj vedel je, kako vleče očeta: zjutraj v žganjarijo in na večer v gostilno . . .

Mimi se je sklonila in utrgala rožo; bil je zakasnel cvet tik borovega debla. Ponudila mu jo je brez besedi; vzel jo je in se nasmešnil. A to ni bil smeh. Samo ustnice so se zakrožile, a oči so ostale zamišljene in resne. Dekle je to opazilo in je vzdihnilo.

Tedaj sta prispela z gozdne poti in pred njima so se odprle široke poljane. Nikjer ni bilo več belega morja, tudi na nebu ne. Solnce je bilo pretrgalo oblake in odplavali so leno in počasi. Nikjer ni bilo nobenega več, samó nad gorami na zapadu se je pomikal en sam, čisto zapuščen, in se je skrival za obzorje.

Ko sta se poslovila, sta čutila oba: zbuvalo se je v njima nekaj mrzlega in daljnega in je šlo čez daljavo, kakor senca . . . „Samó da bi ostalo daleč in se ne bližalo!“ . . .

Selec se je resno zamislil; hitel je domov in ponovil Janji:

„Kadar bo hotel oče oditi zjutraj ali na večer, tedaj reci: Francelj pride ob tej uri, z Vami ima govoriti in je naročil, da ga čakajte!“

VI.

Dnevi so tekli enakomerno. Stari Selec je hodil po hiši in po vrtu in je bil slabe volje. Zbuvalo se mu je nekaj znanega v srcu in ga vleklo in postajalo je mogočno, da je rekel:

„Pojdem, Janja, in se kmalu vrnem!“

A Janja se je vznemirjala in odgovorila na glas:

„Francelj pride ob tej uri in je rekel, da ga čakajte!“

Tedaj je sklonil glavo in odšel v sobo. In jezil se je natihem in je stisnil pest: „Fej,

da bi imeli moji otroci nad mano oblast!... Jaz sem človek, ki ima svojo lastno pravico do življenja!"... In na ta način je nekoč — šel. A vino mu ni šlo tisti večer, in ob enajsti uri se je vračal. Ko je stopil v vežo, mu je postalo nerodno. V sobo je šel po prstih in čisto tiho se je spravil k pokoju. Ali v prsih ni bilo miru. Vleklo ga je potem nazaj, da bi vstal in hodil celo dolgo noč...

Pogostokrat je videl soseda, ki je šel čez njegov vrt ali tam po njivi. Zavrvelo je po njem in stisnil je čeljusti. Zakaj sovražil ga je. Nekoč pred leti in zjutraj je našel na vrtu mejnik izkopan in vržen v travo. Bogve kdo je bil to storil, a njemu je prišlo takrat na pamet, da bi bilo delo sosedovo. In potem je začel misliti neprestano in brez konca in si je naposled vtepel v glavo: „Vstal je opolnoči ali ob eni in je izkopal mejnik!“... Kakor fiksna ideja je bilo in vsako škodo je pripisoval njemu. „Zastrupil mi je svinjo, jaz vem; o polnoči je vstal in jo je zastrupil...“

A sosed se ni zmenil zanj; vstal je vselej brez odgovora in je odšel. Mimici pa je bilo v zadnjih dneh hudo. Čutila je menda, da gredó sence čez daljavo in da se zbira tam nekaj strašnega in giblje in se bliža, da se bo približalo za dva tri korake in bo planilo na sredo... „Samó da bi ostalo daleč in se ne približalo!“...

Tako so bili vsi njeni dnevi polni velikega strahu. Bil je resnično velik, ker se je bala za svojo srečo. In je dvigala roke in jih stezala od sebe in je iskala pomoči s solznimi očmi. In ji je prišlo na misel, da bi se oklenila Selca s svojimi rokami — močno in krčevito in ga ne bi izpustila nikoli več. A to je bila iluzija, izprevidela je: samó duše so, ki so resnično močne in ki se sklenejo do konca dni. In potem se je potrudila z vsemi močmi do zadnje stopinje.

Šetala je z njim neko praznično popoldne. Suha zima je bila prišla v deželo in tisti dan je bil svetel in lep. Nad trgom na holmu je sijalo solnce po vsem dolgem drevoredu in daleč naprej, kjer so se po-

dajali kostanji v mirno dolino. Globoko pod nogami je tekla reka — zelo velika in zelo pokojna. Temnozelená se je pomikala dalje in se gubila za ovinkom. A tam na nasprotnem bregu je bil zopet holm. Lep je bil, poln samih borov in zelenih smrek, da bi ga človek vzela in postavil v kot svoje sobe in bi napravil jaslice in se veselil nad njim.

„O, Francelj, kaj bo moje življenje, kadar me zapustiš?“...

To je bilo vprašanje, a odgovora ni bilo pravega. Čula je tolažilne besede, in bilo ji je, kot bi jih čula bogve odkod, in sama bi stala sredi ceste...

„Ko se je storilo jutro, sem jokala. Glej, morda bo še eno samo jutro pred koncem...“

Mimi je bila vsa iz sebe, in Selec ji je povedal, da so njene besede brez vzroka in neutemeljene. Ali tudi on je čutil: kakor sapa je šlo mimo, samó šinilo je in ga spomnilo na tisto daljno v daljavi... „Samó da bi ostalo daleč in se ne približalo!“...

Solnce je ugasnilo na nebu; šlo je pod večer. Hitro se je temnilo in dvoje zvezd se je videlo na zapadu. Trepetale so, kakor bi hotele v tistih hipih ugasniti; ena se je v resnici utrnila. Zasvetila se je po nebu svetla črta in potem je gorela še ena sama. Najbližji holmi so bili še vidni, in kakor strahovi so bili in popolnoma črni, a daljnih ni bilo več videti.

Obrnila sta se proti domu, in tedaj se je začul ropot. Obstal je v dolini in sta se ozrla tja. Vlák je pridrdral izpod nasprotnega hriba, dva mirna in rdeča zublja sta zažarela kakor oči strahov, in mnogo luči se je zasvetilo. Pomikale so se naglo čez most in izginile.

Selec se je bil že poslovil in je šel mimo Deziderovega stanovanja. Ozrl se je na okna in stopil v vežo. Na stopnicah je srečal gospodinjo in poseben duh je zavel mimo.

„Kje je Dezider?“...

„Je že mrtev... Pol ure že...“

Govorila je nemirno in je odhitela dol.

In Selec je vstopil. Dezider je ležal na postelji, oči so bile še majhno odprte in v levem kotu ustnic je stala kaplja krvi. A

celotno je bil na obrazu mir. Bilo je, kot da se je prav v tem trenutku oddahnil . . .

Koncipient je stal mirno, kakor vkovan. Naenkrat mu je postalo žalostno in se je sklonil globoko nad mrtvecem!

„Dezider, spavaj v Bogu!“ . . .

Prijel ga je za roko, ko je izrekel te besede. —

V sobo so prišli moški in so nosili vun pohišstvo. Štirje so nesli klavir in nad klaviaturo se je dvignil pokrov. Nekdo se je dotaknil tipk in zahreščalo je in zavpilo v kričečih disonancah.

Soba je postala prazna; samo še mrlič je ležal na postelji. Luna je posijala čez okno in bleda svetloba se je razlila po mrtvem obrazu. Žarki so trepetali in vse je bilo čudno videti . . .

Po stropu so šle sence enakomerno naprej, samo včasih je pohitela katera in je izginila v trenutku. Potem so se ustavile. Plazile so se po stenah, a niso se spustile globoko; samo pol metra, in so šle nazaj na strop. Zamajale so se spet — zamišljeno in počasi kakor roke strahov . . .

Bilo je, kakor da je zamahnil mrlič z roko . . .

Tedaj so se zazibale daleč na obe strani in se spustile dol po stenah. Legle so po mrliču in se plazile po njegovem obrazu — počasi in s svečano resnobo. A postajale so hitrejše in hitrejše in videlo se je, da se premikajo ustnice in da se odpirajo oči. Bile so velike in steklene in gledale so proti oknu . . .

Potem je prinesel nekdo v sobo stol in luč. Razlila se je svetloba in mrlič je ležal na postelji pokojno in nepremagljivo. Oči so bile še majhno odprte in v levem kotu ustnic je stala kaplja krvi.

Nobene sence ni bilo več, samo tiste ob postelji so stale trdno in nepremagljivo. Na stolu ob mrličevi glavi je gorela luč; njen plamen je bil popolnoma miren.

A zunaj pred oknom so se zibale dolge in tanke veje golega drevesa. Mrzla in močna sapa jih je upogibala, luna je sijala in so plavale in se zibale na hišnem pročelju kakor strahovi . . . Na vogalu je včasih zatulila sapa in na koncu trga se je oglasila zopet . . .

VII.

In potem se je nagnilo v daljavi tisto veliko in plašno in visoko od neba dol se je nagnilo do tal . . . Približalo se je za dva tri korake in planilo je na sredo . . .

Tiho jutro je bilo in pri jablani na koncu vrta je ležal sosed. Iz senca je tekla kri in grabil je krog sebe z rokami in pulil travo. Pri nogah je ležalo poleno; trdno in grčavo in na tanjšem koncu se je poznala kri. Popolnoma svetla je bila in še čisto sveža . . .

Stari Selec je bežal z vrta v sobo in koncipient je stal pred njim.

„Kaj!“ . . .

Starec še ni bil trezen, vpijanil se je bil z žganjem na vse zgodaj in sirovo se je oglasil:

„Jaz se nič ne bojim . . . Lump je, kujón . . . Vstal je o polnoči in izkopal mejnik, pritihotapil se ob eni in zastrupil svinjo!“ . . .

Selcu ni bilo do sebe. Groza ga je obšla zavoljo očeta, ker ga je ljubil. Hotel je storiti srečo domu in njegovi starosti, a približalo se je tisto strašno in planilo je na sredo . . .

Tako se je končalo marsikaj lepega in velikega, ali njegova moč — njegova duša je ostala nerazrušljiva: krepke roké bodo ustvarile novo življenje in krepke nogé bodo našle novo pot . . .

Preden se je storil večer, se je odpeljal —

Daleč za poljanami je plavala mehka melodija in jo je uničil sirov ropot: vlak je pridrdral mimo, dvoje žarečih luči je zasvetilo in vse se je izgubilo v temi. Bila je brezdanja in neskončna in sove in netopirji so letali po njej.

